

Tekst 1

Naar aanleiding van een reeks van incidenten in het najaar van 2010 ontspoon zich een polemiek over de manier waarop met crimineel gedrag omgegaan moet worden. Henri Beunders, hoogleraar Geschiedenis, Media en Cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, schreef als bijdrage aan de publieke discussie hierover onderstaande tekst.

Kwajongens zijn al eeuwen de grootste boeven van allemaal

(1) Het lijkt wel alsof er een ware golf van morele paniek door de Lage Landen spoelt – paniek over elke vorm van agressie, of die nu fysiek is of slechts verbaal. En al bijna even paniekerig klinken de oplossingen die worden aangedragen, variërend van repressie en inzet van politie en camera's tot wijkverbod en tv-verbod. Angst en boosheid lijken alom aanwezig en komen in steeds extremere bewoordingen tot uiting.

(2) Kranten kopten pas geleden met 'Straattuig heer en meester in Gouda'. Wat was er aan de hand? Jongetjes van een jaar of tien hadden bloembollen gegooid naar een wijkteam dat die bloembollen juist ter meerdere eer en glorie van deze 'prachtwijk' in de grond wilde planten. De hele politiek viel erover en er kwam een spoeddebat. Onlangs was er in Amsterdam Zuidoost een dodelijke schietpartij. Kranten openden op maandag met 'Zuidoost "jungle van misdaad"'. Het slachtoffer was de eerste geweldsdode die dit jaar in de Bijlmer viel.

(3) In politieke kring, maar ook in het maatschappelijk debat is er in toenemende mate aandacht voor geweld en de manier waarop geweld nog verder kan worden ingedamd. De minister van Veiligheid en Justitie wil nu zelfs een nationale database van mensen die in aanraking zijn geweest met de politie en er gaan stemmen op die pleiten voor de oprichting van een Nationale Politie. In werkelijkheid heeft de politie ware criminelen al sinds jaar en dag perma-

40 nent in het vizier en met name de laatste jaren zijn er natuurlijk ook al met succes de nodige maatregelen genomen om de criminaliteit terug te dringen. Uit onderzoek blijkt dat geweld afneemt, maar de opwinding erover neemt alleen maar toe.

(4) De kleine criminaliteit – een fiets of een fles drank jatten – is van een andere orde dan georganiseerde criminaliteit met liquidaties op de stoep. Maar het is niet de zware criminaliteit die de Nederlandse burgerij in de afgelopen anderhalve eeuw, zeg sinds de afschaffing van de doodstraf in 1870, het meest in beroering heeft gebracht. Het was altijd 'de baldadigheid' van vooral de jeugd, die tot luid geroep om een harde aanpak leidde.

(5) De huidige overgevoeligheid voor elke vorm van onaangepast gedrag begint zorgelijke afmetingen aan te nemen. Is de volgende die een verbod krijgt opgelegd – voor straat, wijk, stad, land en tv – iemand die een voor meerdere interpretaties vatbaar gebaar maakt naar een voorbijganger op straat? Hoe zich zoiets nog zou verhouden tot de grondbeginselen van de rechtsstaat of de proportionaliteit van de strafmaat, daarover heeft niemand het.

(6) Het komt in de kern hierop neer: in tijden van migratie waarbij veel mensen op nieuwe sociale posities binnen de maatschappij terechtkomen, raakt de burgerij in paniek. De mensen voelen zich omsingeld en in deze bedreigende sfeer proberen ze direct op alle moge-

80 lijke manieren de afstand tot 'de ander'
te bewaken, te markeren, te herstellen.
Kan het niet met het aanbrengen van
parfum, een bekakte stem of andere
kledij, dan worden hardere maatregelen
85 getroffen om het aloude sociale
mechanisme van in- en uitsluiting – wij
versus zij – effectief te maken. Van
oudsher waren Tucht en Orde de
middelen om deze burgerlijke moraal te
90 handhaven. Dat uitte zich in allerlei
gebods- en verbodsbepalingen voor op
straat en in de rest van het maatschap-
pelijke leven was er periodiek een
enorme kracht om te komen tot een
95 'beschavingsoffensief', zoals het na
1870 ging heten.

(7) In Nederland is al die angst en
afkeer van het 'baldadige gepeupel'
vanaf ongeveer 1870 zo sterk geweest,
omdat het land economisch en techno-
100 logisch razendsnel in beweging kwam
na een eeuw van stilstand. Ja, alles en
iedereen kwam in beweging en eiste
zijn plek en zijn eigen vrijheid op. Dat
was in de Provotijd rond 1965 niet
105 anders, met die almaar groeiende
stroom studenten. En het werd nadien
ook niet anders met al die stromen
asielzoekers en immigranten, soms ter
grootte van het aantal inwoners van
110 een stad als Alkmaar per jaar.

(8) Om de toenemende baldadigheid te
lijf te gaan, wordt in dit tijdsgewricht
alom gevraagd naar verboden,
repressie en segregatie. De staats-
115 secretaris wil bijvoorbeeld al die 'rel-
jongeren' van het slag bloembollen-
gooiers voortaan een nachtje in de cel
laten doorbrengen. In ingezonden brie-
ven gaan de eisen verder: avondklok,
120 tuchthuis, meer blauw op straat, pas-
poort afpakken. Of: "Open en bloot
taakstraffen laten uitvoeren op straat.
In herkenbare kleding en zonder petje."

(9) Als dit de straf is voor bloembollen
125 gooien, wat wordt dan de straf voor
moord en doodslag? Echte deportatie,
herinvoering van lijfstraffen, de dood-

130 straf? De roep erom kan niet lang meer
uitblijven. En zo haken we weer aan bij
die lange Nederlandse obsessie voor
Tucht en Orde, die eigenlijk direct na de
afschaffing van de doodstraf in 1870
began en nu al weer enige decennia
aan kracht wint.

135 (10) Met het huidige gebiedsverbod na
het gooien van bloembollen lijken we
terug bij het historische kermisverbod in
de grote steden rond 1875. Na 1860
bonden bestuurders de strijd aan met
140 de jaarlijkse septemberkermissen in de
steden: een soms wel twee weken aan-
houdende combinatie van een bont
circus en de huidige Koninginnedag.
Elke dag begon om twaalf uur en
145 eindigde na middernacht met zingende
en hossende mensen door de straten.
(11) De gegoede burgerij begon daar
op een gegeven moment tegen te
protesteren en met succes. De regels
150 werden jaar na jaar aangescherpt. Zo
stelde het gemeentebestuur in Den
Haag in 1874: "Bedelarij zal ten streng-
ste worden geweerd (...). Kinderen
beneden de zestien jaren mogen op
155 straat niet zingen, dansen of kunsten
maken." Enkele jaren daarop werd het
'trekken door de stad' verboden en
mocht er ook in etablissementen geen
muziek meer worden gemaakt. Wat zich
160 vervolgens afspeelde, laat zich raden:
oproer en daarop volgend hard in-
grijpen door de politie.

(12) De vraag is welke gevolgen al die
165 verboden van toen hadden. Het is waar,
de criminaliteitscijfers waren in de
daaropvolgende periode historisch laag.
Politie was nauwelijks nog nodig. Het
addertje onder het gras: met dit
'stadsverbod' werden de mensen in
170 feite teruggedreven in hun wijken. Ook
daar werd straatvertier verboden met
als gevolg meer repressie, in bijvoor-
beeld Amsterdam uitmondend in het
Palingoproer in 1886. In die tijd leefde
175 de grote massa, zeker in crisistijden, op
straat of in de kroeg. Voor wat extra

vertier, gratis bovendien, spande men in de Jordaan een draad over de gracht, hing er een levende paling aan en liet kandidaten in een roeibootje onder de paling door varen. Wie de paling wist te pakken, had gewonnen. De meeste deelnemers duikelden zelf het water in, lachen dus. Maar het was verboden, dus een agent probeerde de draad door te knippen. De gezagshandhaver werd een portiekkelder in geduwd en het Palingoproer brak uit. Het leger schoot erop los met 26 doden en 140 gewonden als gevolg.

(13) Dit oproer was, zoals bijna elk grootschalig oproer, uniek in zijn soort maar wel met algemene kenmerken: vaak vormden ‘afgepakte pleziertjes’ of loonsverlaging de directe aanleiding. Samen met algehele politieke frustratie vormt zo iets een explosief goedje. Betekent het nu alom geëiste devies van ‘iedereen terug in zijn hok, mond houden en tevreden wezen’ niet, net als in die eeuw tussen 1870 en 1970, een grotere kans op periodieke gewelds-uitbarstingen van beduidend grotere omvang dan het bloembollengooien?

(14) Tot slot is er bij al die historische gevallen één groot verschil tussen het heden en die lange periode voor 1970. De oprichting in 1908 van de Tucht-Unie was – naast invoering van de leerplicht – de symbolische uiting van een breed gevoeld, maar ook breed gedragen beschavingsoffensief. Dit bleek uiteindelijk te strak aangespannen. De nozems en provo’s stonden in de jaren zestig in Amsterdam tegenover korpschefs die tussen 1945 en 1967 allen oud-militair waren, met bijbehorende gezagsopvattingen. In reactie op al die Tucht en Orde ontstond eind jaren zestig het massale

jongerenprotest dat feitelijk als één grote opstand te beschouwen was.

(15) Ook al is de grote criminaliteit sinds de jaren zeventig – met als hoofdoorzaak drugs – enorm toegenomen, en pleit niemand, zoals destijds, ervoor dat politie eigenlijk niet nodig is als het algehele bestuur maar goed is, het gaat wel weer om de kleine criminaliteit, nu ‘overlast’ gedoopt; en repressie, maatschappelijk protest of een beschavingsoffensief is nergens te bekennen.

(16) Wat we nu als oplossing horen, is louter geroep om tuchtiging en segregatie: jij daar, wegwezen uit mijn buurt! Ook de politie, die zich nog altijd het beste thuis voelt als ‘dichtbij-politie’ in de buurt, is geenszins blij met de huidige militarisering van haar corps in het kader van het streven naar een Nationale Politie.

(17) Wat is nu wijsheid? Is er een nieuw moreel reveil nodig, vol opbouwende disciplinerende van sport en spel, ander ‘veredeld volksvermaak’, en daaroverheen een nieuw ‘zedelijkheidsbesef’? Met 600.000 evenementen per jaar lijkt er wel genoeg vertier, al dan niet van de veredelde soort. Het antwoord kan liggen in meer wijkgebonden activiteiten, stages die de jongeren vertrouwd kunnen maken met werk, het bevorderen van jeugdbewegingen en wellicht de invoering van een ‘sociale dienstplicht’ om ‘de ander’ beter te leren kennen en te helpen. Idealiter is er een gezonde verhouding tussen wat elk individu moet, mag, kan en wil. Als die, zoals nu, uit balans raakt, zal de kans op onvoorspelbare gewelds-uitbarstingen toenemen. Het zoeken naar die balans lijkt mij een geschikter onderwerp voor een spoeddebat dan een debat over enkele baldadige bloembollengooiers.

naar: Henri Beunders
uit: NRC Handelsblad, 20 november 2010

Tekst 1 Kwajongens zijn al eeuwen de grootste boeven van allemaal

De tekst 'Kwajongens zijn al eeuwen de grootste boeven van allemaal' kan door middel van onderstaande kopjes in achtereenvolgens vijf delen worden onderverdeeld:

deel 1: Morele paniek in Nederland

deel 2: Oorzaken morele paniek

deel 3: Aanpak indammen morele paniek

deel 4: Kanttekeningen bij huidige aanpak

deel 5: Een effectievere aanpak

- 1p 1 Boven welke alinea past het kopje 'Oorzaken morele paniek' het beste?
- 1p 2 Boven welke alinea past het kopje 'Aanpak indammen morele paniek' het beste?
- 1p 3 Boven welke alinea past het kopje 'Kanttekeningen bij huidige aanpak' het beste?
- 1p 4 Boven welke alinea past het kopje 'Een effectievere aanpak' het beste?

In alinea 5 wordt een maatschappelijk verschijnsel besproken dat in alinea 6 verder wordt geanalyseerd. De structuur van deze analyse kun je weergeven in functionele termen.

- 3p 5 Neem onderstaand structuurschema over en zet achter de termen de juiste inhoudselementen uit alinea 5 en 6.

Te verklaren verschijnsel:	
Oorzaak:	
Twee gevolgen:	
Twee soorten middelen:	

- 1p 6 Aan welk van onderstaande elementen wordt in de tekst na alinea 5 verder geen aandacht meer besteed?
- A grondbeginselen van de rechtsstaat
- B overgevoeligheid voor onaangepast gedrag
- C proportionaliteit

In alinea 6 en 7 wordt gesproken over migratie en migranten. Het woord migratie heeft meerdere betekenissen, onder andere:

- 1 verhuizing van het ene naar het andere land of landsdeel
- 2 verandering van maatschappelijke status
- 3 omruilen van het ene systeem voor het andere

- 1p 7 In welke van bovenstaande betekenissen wordt het woord migratie in deze alinea's gebruikt?
- A alleen 1
- B alleen 2
- C alleen 3
- D 1 en 2
- E 1 en 3
- F 2 en 3

Aan het begin van alinea 10 staat: “Met het huidige gebiedsverbod na het gooien van bloembollen lijken we terug bij het historische kermisverbod in de grote steden rond 1875” (regels 135-138).

- 2p **8** Wat is de essentie van de vergelijking tussen het huidige gebiedsverbod en het kermisverbod van rond 1875 in alinea 10 tot en met 13? Gebruik niet meer dan 20 woorden.

In alinea 14 staat: “Tot slot is er bij al die historische gevallen één groot verschil tussen het heden en die lange periode voor 1970” (regels 205-207).

- 3p **9** Omschrijf wat het grote verschil is tussen die lange periode voor 1970 en het heden. Gebruik niet meer dan 25 woorden.

Alinea's kunnen verschillende functies ten opzichte van elkaar hebben, zoals: aanleiding, conclusie, constatering, gevolg, nuancering, samenvatting, uitwerking, verklaring, versterking, weerlegging.

- 1p **10** Welke functie heeft alinea 7 ten opzichte van alinea 6?

- 1p **11** Welke functie heeft het tekstgedeelte van de alinea's 14 en 15 ten opzichte van voorgaande alinea's?

“De huidige overgevoeligheid voor elke vorm van onaangepast gedrag begint zorgelijke afmetingen aan te nemen” (regels 59-62).

- 3p **12** Noem drie gevolgen van deze overgevoeligheid die volgens de tekst onwenselijk zijn.

In de tekst staat een tegenstelling centraal tussen het standpunt van de auteur en de zienswijze die in de media en in politieke kringen geventileerd wordt.

- 3p **13** Formuleer in eigen woorden het standpunt van de auteur zoals dat in deze tekst naar voren komt. Gebruik niet meer dan 30 woorden.

- 1p **14** Welke bewering geeft het beste het tekstdoel weer?

De tekst heeft tot doel de lezers

- A te informeren over de oorzaken en gevolgen van jeugdige baldadigheid.
- B te verklaren waarom men vroeger niet zoveel last had van baldadigheid.
- C toe te lichten waarom de huidige morele paniek wel begrijpelijk is.
- D uit te leggen waarom de huidige aanpak van baldadigheid onverstandig is.

- 1p **15** Welke van onderstaande uitspraken geeft de hoofdgedachte van de tekst het beste weer?

- A De gevoeligheid voor baldadigheid vraagt om een debat over morele waarden en een nieuw zedelijkheidsbesef tussen politiek en burgers.
- B De huidige repressie richt zich ten onrechte op relatief onschuldige wetsovertredingen in plaats van op zware criminaliteit.
- C Door meer oog te hebben voor wat mensen willen, kan de politiek geweldsuitbarstingen voorkomen.
- D Meer evenwicht tussen plicht, moraal en de vrijheid van mensen is het beste antwoord op jeugdcriminaliteit.

De titel van de tekst luidt: 'Kwajongens zijn al eeuwen de grootste boeven van allemaal'.

- 1p **16** Welke uitspraak over de titel is juist?
De titel
- A geeft de strekking van de tekst als geheel goed weer.
 - B spot met de heersende mening over afwijkend gedrag.
 - C stelt criminaliteit en baldadigheid ten onrechte op één lijn.
 - D vat de mening van de auteur over jeugdcriminaliteit samen.
- 1p **17** Hoe kan een kritische lezer de argumentatie in de alinea's 10 tot en met 13 kenschetsen?
Als een
- A cirkelredenering.
 - B onjuist oorzakelijk verband.
 - C overhaaste generalisatie.
 - D verkeerd beroep op autoriteit.
- 1p **18** In de tekst wordt met regelmaat gebruik gemaakt van argumentatie.
Van welk type argumentatie wordt er voornamelijk gebruikgemaakt?
Van argumentatie op basis van
- A autoriteit en oorzaak–gevolgrelaties.
 - B morele argumenten en voorbeelden.
 - C oorzaak–gevolgrelaties en vergelijkingen.
 - D vergelijkingen en voor- en nadelen.

tekstfragment 1

Strafrechtelijke handhaving is in essentie achteraf en repressief. Wij zijn de spreekwoordelijke putdempers in een tijd waarin de samenleving steeds minder verdrongen kalveren accepteert.

De moderne burger ziet het strafrecht liefst als water uit de kraan vloeien: overal en altijd, wanneer hij dat zelf wenselijk vindt. Maar de leverancier van dat water moet zo zijn eigen afwegingen maken, ingegeven door de absolute mogelijkheden en onmogelijkheden in termen van wet en recht en de toegemeten capaciteit als het gaat om het aanbod van handhaving.

Desniettegenstaande moeten we vaststellen dat de politiek – aan beide kanten van het ideologische spectrum – de verwachtingen over wat het strafrecht aan de veiligheid kan bijdragen, verder opschroeft. Maar het is een idee-fixe om het strafrecht te zien als de gereedschapskist voor de samenleving.

Het is niet zo, dat problemen als sneeuw voor de zon verdwijnen zodra er meer en harder gestraft wordt. Pesten via MSN, wildplassen, vechtpartijtjes op school, spijbelen, dreigtweets: het zijn allemaal zaken waarvoor het strafrecht kán worden ingeschakeld en soms ook daadwerkelijk wórdt ingeschakeld.

Tegelijkertijd moge duidelijk zijn, dat politie en Openbaar Ministerie hier hoogstens bezig zijn met symptoombestrijding. Als jongeren het volkomen normaal vinden om bij een verschil van mening tegen elkaar te roepen: “Ik sla jou kapot!” en daar thuis noch op school tegen wordt opgetreden, dan zal het bestraffen van dreigtweets daar weinig aan veranderen. Het wordt dan een loze normbevestiging, illusoir van karakter, niet herkenbaar.

*naar: Harm Brouwer, voorzitter van het College van procureurs-generaal
uit: http://www.om.nl/actueel-0/toespraken/@154809/harm_brouwer_t_g_v/*

- 2p 19 Noem twee overeenkomsten tussen de zienswijze zoals verwoord in de tekst en die in tekstfragment 1.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.